

verum puto, ut etiam si quis conscius sit legis crimen prohibentis, ignoret tamen invincibiliter legem, quæ censuram generaliter infert, nihilominus ignoratio legis censuram inferentis non quidem à crimine, sed à censura reddat immunem; etenim aliud est delinquere in legem quæ crimen prohibet, aliud delinquere in legem, quæ censuram infert. Qui delinquit in legem, quæ crimen prohibet, inobediens quidem est, nondum tamen contumax, qualis tùm demùm appellatur, cùm delinquit in legem, quæ censuram indicit; at censura plerumquæ feruntur in eos tantùm, qui contumaces existunt. Hinc facillè colligitur, non sufficere ad evadendam censuram allegare aut metum utcumque gravem, aut minus deliberatum animi motum, aut oscitantiam veri doli expertem, aut supinam præcepti oblivionem, quæ à gravi negligentia non distinguitur; hæc enim omnia quibus omnibus in casibus non absolvunt à lege peccatum prohibente, & peccati lethalis adhuc reum faciunt, in illis universis neque absolvunt à lege censuram inferente, can. 16. dist. 73., cap. 5.

CAPUT V.

Expenduntur variæ generales censurarum partitiones.

TOT generales recenseri possunt censurarum partitiones, quot modi sunt, quibus possunt censuræ spectari. Et primò quidem dividuntur censuræ ratione habitæ ferentis; secundò ratione eorum, qui censura notantur; tertio ratione actus, qui censuræ causam præbet; quartò ratione temporis, in quod, censuræ indicitæ fuerint; quintò ratione ecclesiastici administrati, ad quem absolutio pertinet; sextò denique ratione bonorum, & jurium, quibus censura privant.

Et quidem in primis ratione habitæ ferentis, aliæ dicuntur censuræ abs jure generali, aliæ ex præcepto singula-

de his, quæ vi metusve causa fiunt, cap. 4. de sent. excom. Exceptio in iis qui delinquent ex naturali infirmitate iudicii, quales sunt impuberes, quorum ætati ferè ignoscitur in hac parte. Dixi ferè ignoscitur, ut adnotarem, aliud receptum esse in percussione Clericorum ab impubere dolo facta, cujus causa etiam impuberes excommunicationi subjacere declarati sunt, cap. 58. de sent. excom., quamquam in hac specie etiam adparet, pueros mitius puniri; etenim cùm duplex sit pars Lateranensis canonis in can. 29. caus. 17. quæst. 4., prima censuram excommunicationis indicat, altera absolutionem excommunicationis Pontifici Maximo reservet, impuberes excommunicationem quidem incurrunt, sed ab Ordinario possunt absolutionem impetrare, argumento capituli 1. de delict. pueror., cap. 1. & ult. de sent. exc. Denique observandum est, neminem posse censuram notari ob certum crimen, qui jam ob idem admissum notatus fuerit alia censuræ specie, can. 12. dist. 81., licet pro diversis criminibus id fieri valeat, cap. 27. de sentent. excom.

ri superioris, aliæ ex sententia iudicis indicitæ, cap. un. de major. & obed. in 6., cap. 22. de sent. excom. in 6. Abs jure indicitæ dicuntur, cùm lex certum opus agendum generaliter omnibus indicit, vel prohibet ita, ut qui legi non pareat, censuram incurrat. Nomine legis intelligimus quamcumque constitutionem, sive in generali, sive in particulari Concilio, sive extra Concilium à Pontifice Maximo, vel ab Episcopo editam, non tamen singulare rescriptum, licet fortè inde in corpus juris redactum, uti in specie canonis 52. caus. 16. quæst. 1., extravag. 5. de præbendis, & extravag. 3. de sent. excom. int. comm. Ex præcep-

Expenduntur variæ generales censurarum partitiones. 225

to superioris dicuntur indicitæ censura, quando Prælati personæ, vel Collegio sibi subiecto aliquid agendum, vel cavendum mandat, censura proposita in non obtemperantem. Sententia iudicis dicuntur indicitæ censura, cùm iudex ecclesiasticus pro certis admissis, atque ut plurimum ob certam contumaciam, censuram infligit. Censura, quæ indicitur ex sententia iudicis, in eo generaliter distat à censuris latis abs jure, vel latis ex præcepto superioris, quòd illa respicere possit æquè ad casus præteritos, ac præsentis, cùm ea sit natura sententiæ, ut præteritis æquè, ac præsentibus consulere possit; præteritis, inquam, in universum, præsentibus, si agatur de coëtendis contumaciis; at istæ spectent casus futuros, quia hæc est natura legis, ut tantum in futurum conferatur, cap. 2. & 13. de constitut., & quamquam leges aliquando casus præteritos respicere in pœnis possint, cùm nimirum id expressum est, aliud tamen in censuris observatur, propterea quòd fundamentum censurarum est contumacia rei, vel vera, vel ficta, sive præsumpta. Eadem etiam est natura præcepti, quod in hac parte legem imitatur, veluti si Episcopus mandat certo Clerico, ut certa officia gerat, vel à certis rebus absteineat sub pœna suspensionis, can. 24. dist. 63. can. 52. caus. 16. quæst. 1., extravag. 5. de præbendis, int. com. extravag. 3. de sent. excom. int. com. Distat tamen ita censura præcepto à censura lege indicitæ, quemadmodum distat præceptum à lege. Sic cùm præceptum in singularem personam, vel certum Collegium dirigatur, lex in universitatem; cùm præceptum postulet, ut is, cui præcipitur, sit subditus tempore præcepti, lex autem etiam tendat in eos, qui futuri sunt subditis; cùm præceptum morte præcipientis expiret, non ita lex morte legislatoris; censura præcepto indicitæ singularem personam; vel certum Collegium non egredietur, censura lege indicitæ omnes in universitate consistentes afficiet, item

censura præcepto lata non eos tenebit, qui non erant subditi tempore præcepti, quamquam postea subditi esse ceperint, & censura lata lege omnes notabit, qui aut tempore legis, aut post latam legem subditi sint; denique indicitæ censura præcepto lata morte præcipientis expirabit, quin expiret morte legislatoris indicitæ censura facta per legem.

Quæ censuræ abs jure indicuntur (quæ dicuntur de censuris abs jure, id ipsum in hac parte intelligatur de censuris præcepto latis, quoniam in hoc proposito præceptum à lege non distat) iterum distinguuntur in censuras latis, & censuras ferendæ sententiæ. Latæ sententiæ censuras appellaverunt, cùm statim admissio criminis reus ipse censura notatus haberetur; & si aliquando opus esse videtur sententiæ, iudicis partes non alia de causa intercedunt, quam ut declaretur factum; non ut censura infligatur, cap. 26. & 58. de sentent. excom. Sententiæ ferendæ censuras appellaverunt, cùm statim admissio criminis ex præscripto legis imminet iudici onus, aut obligatio, ut in reum censuram infligat. Scio quidem, nonnullis parum placuisse censurarum late sententiæ disciplinam, quòd in primis istam admodum recentem inveniant, nec putent Gregorij IX. decretalibus antiquiorem; quòd deinde non satis natura censurarum accommodatam deprehendant, quoniam censura nonnisi in contumaces, & prævisi admonitionibus, tanquam supremum Ecclesiæ remedium, sint adhibende. Verùm doctrinam canonum jam vindicavit in parte Bonifacii VIII. proposito civilis prudentiæ exemplo, quod perspicuè probat, asperiores quandoquæ puniendorum graviorum criminum rationem publicæ utilitati congruere, pœnis etiam indicitis, quibus rei nulla posita iudicis pronuntiatione subjaceant, cap. 19. de hæreticis in 6. Dicunt illi, recentem esse disciplinam. Si de formulis quibusdam quaeratur, quales sunt, *eo ipso, ipso jure, ipso facto etc.*, & ego fateor, is-

tas ante Gregorii IX. collectionem nulli
bi extare; fortè etiam primum adparere
in Sexto, in Clementinis, in Extravagan-
tibus, unde apud recentiores magis fre-
quentari cœperunt. Pudeat verò, non de
re, sed de verborum cortice cum viris
eruditiss. contendere. Formulæ istæ re-
centiores prodire debuerunt ad rem cla-
rius explicandam ideo, quòd vulgares
emerissent Pragmaticorum disputationes
ad distinguendas censuras latæ à cen-
suris ferendæ sententiæ. Ceterùm cen-
surarum latæ sententiæ exempla difficile
non est apud veteres invenire. Adparent
statim in universis ferè Gangrensis Con-
cilii canonibus; qui sanè antiquissimi
sunt, & describuntur apud Gratianum
à canone 1. usque ad 15. dist. 30. item
in canone 24. caus. 7. quæst. 1., qui est
Concilii Antiocheni eod. sæculo cele-
brati; quam censurarum rationem vi-
dentur Sancti Patres ex ipso Evangelio
derivavisse, Matthæi cap. 18. ubi qui
monitus non audiverit Ecclesiam, ita
statim factò suo damnatur, ut tanquam
ethnicus à fideli populo segregatus ha-
beri debeat. Quòd si recentiore ætate
frequentiores hujus generis censuræ vi-
dentur, quam antea forent, non aliunde
profluxit, quam ex eo, quòd ec-
clesiasticorum plurium judicium oscitan-
tia nimiam indulgentiam in reos gravissi-
morum quorumcumque criminum, etiam
ubi ex juris præscripto censuris animad-
vertendum erat, exhiberet, præsertim
quòd ecclesiastici judices suo arbitrio
commissum noverant inferre censuras,
vel non inferre, cap. 21. de accusation.,
ac propterea visum fuit opportunum, ut
juris ipsius sententiæ officia judicium an-
teverteret. Urgent illi clamantes, cen-
suras non nisi in contumaces esse ferend-
das. Verùm quis dubitet, & contuma-
ciam habendum esse illum, qui cum no-
verit, crimen non solum à lege prohib-
beri, sed etiam ipso factò censura dam-
nari, nihilominus illud admittere non
veretur? Siquidem cum lex in propo-
sito duplicem habeat partem, priorẽ,

qua factum improbat; posteriore, qua factum censura pleñitur; qui pro-
terius violat, inobediens, qui poste-
riorem violat, contumaciam admittit,
quemadmodum in Prætoris Romano-
editis contumax simul, & inobediens
dicebatur, qui primo edito non paruis-
set; quando primo edito adjecta erat
clausula, qua exprimeretur, illud pro
peremptorio haberi, l. 72. ff. de judi-
ciis, l. 53. §. 1. ff. de re judicata. Ad
summum ex eo quis colligere poterit,
censuras ipso factò non nisi ex graviori-
bus, & urgentioribus causis diligendas
esse, ut certus cœcendorum reorum
modus servetur, & atrocitati sceleris atro-
citas cœrcitionis respondeat.

Ut autem percipiatur, quibus in ca-
sibus legislator censuram latæ sententiæ
indixerit, aliquot erunt observandæ re-
gulæ. In primis certissimum est, ejus-
modi censuras esse, quum in constitu-
tione exprimitur formula *eo ipso, ipso jure,*
ipso factò, & similes. Deinde idipsum di-
cetur, si censuræ nota in præteritum
tempus conferatur, ex. gr. si dicatur:
Sciatis, vel noveritis, se esse excommunicatum,
debet pro excommunicato haberi, sit anathe-
matizatus, seu; quod idem sonat, *sit ana-*
thema; aut *tandem sit excommunicatus, quam-*
vis &c. ut in can. 21. caus. 24. quæst. 3.,
quemadmodum è converso semper erit
censura ferendæ sententiæ, si in fu-
turum verba concipiuntur, ex. gr. *ex-*
communicatione damnabitur, suspensioni sub-
jectus, nisi communicationis non habeat, ana-
thematizandus erit, aut etiam *tandem red-*
di debet communionis expert, quamvis &c.
uti in cap. 8. de tempor. ordinat. Si-
miles erunt formulæ, *dignitate carebunt,*
à clero cessabunt, communionem vel locum amitte-
rent; uti in can. 5. dist. 24., can. 1.
dist. 48.; can. 43.; caus. 1. quæst. 1.
Quòd si præsens tempus formula deno-
tet, distinguere oportet inter indicati-
vum, ut Grammatici loquuntur, sub-
junctivum, & infinitivum: nam si indica-
tivo modo formula concipitur, non
dubito, quin latæ sententiæ censura di-

catur, veluti cum ita exprimitur, *hac*
lege excommunicatur, suspenditur &c. At si
subjunctivum tempus, vel infinitum for-
mula denotet, receptum est apud om-
nes, censuram esse ferendæ sententiæ, quoties
formula eadem ad factum Superioris
ecclesiastici referatur, uti cum dicitur,
debet damnari, pleñi, excommunicari,
suspendi, sive damnetur, pleñatu, excom-
municetur, suspendatur. Dubitas meo ju-
dicio emergit, quoties formula non re-
feratur ad factum ecclesiastici Superioris,
sed in reum dirigatur, veluti cum di-
citur, reus excommunicationi subjaceat, excom-
municationem incurrat, locum suum amittat,
vel sancimus, reum excommunicationi sub-
jacere, excommunicationem incurrere, locum
suum amittere &c., uti in can. 42. 43.
caus. 11. quæst. 1., & in cap. 1. de
ætate & qualit. præfic. Numero pluri-
mum sunt, qui arbitrantur, hujusmodi cen-
suras esse latæ sententiæ, quasi lex ita
concepta nihil amplius agendum judici
reliquit. At quicumque sepositis scrip-
torum præjudiciis in eas formulas inter-
dere velit, non adeo tutus erit de hac
opinionem. Siquidem illæ formulæ æquè
indicare possunt, & judicis factò aliquem
censuræ subjacere, censuram incurrere,
locum amittere, ac vi legis & potestate.
Et quamquam per istas loquendi formu-
las res in dubio collocata videretur, le-
nior esset adhibenda interpretatio, cap. 30.
& 49. de reg. jur. in 6., & potius creden-
dum, eas censuras ferendæ esse, quam
jure latæ sententiæ. Mihi, ut candidè lo-
quar, placeret, ut mediæ quædam via
iniretur, & pœnitius investigarentur sin-
gula adjuncta, nimirum ætatum, loco-
rum, consuetudinum loquendi, integri
contextus, causæ inferendæ censuræ, &
receptæ interpretationis subsequentibus
constitutionibus confirmatæ. Proinde ea
censura videretur generaliter ferendæ sen-
tentiæ, nisi quo casu memorata adjuncta
aliud postulent. Id ut exemplis comons-
trem, observandum putarem, an censura
illata esset ob crimen atrocissimum, quod
statim interesset graviore pœna punire;

tum verò facilius recipere, eam cen-
suram esse latæ sententiæ; at si censura illa
esset causa contumaciæ, eam censuram
dicerem abs judice ferri oportere, ar-
gumento canonis 20. caus. 23. quæst. 4.
Proferatur inter cœtera in medium ca-
non 29. caus. 17. quæst. 4. in illis ver-
bis *excommunicationi subjaceat.* Sanè conti-
net ea constitutio excommunicationem
latæ sententiæ, non in vim illius formu-
læ, sed vel quia in eodem canone statim
subjicitur; *& nullus Episcoporum præ-*
sumat absolvere &c., quæ verba sicut in-
dicant, statim post crimen de absolu-
tione cogitandum esse, ita demonstrant,
reum jam esse censuram notatum; vel quia
consuetudo subsequentis; & explicatio re-
centiorum Pontificum clarius id expres-
sit, cap. 5. 9., & passim de sent. ex-
com. Ceterum si ista, vel similia ad-
juncta non urgerent, in aliam fortè opi-
nionem eundem esset, quemadmodum
facile probari potest ex can. 101. caus. 11.
quæst. 1., & ex cap. 4. de crimine
falsi. In canone 101. de Episcopo si-
moniaco statuitur, ut *dubus mensibus ex-*
communicationi subjaceat, deinde subditur,
ut Presbyter ejusdem criminis reus *qua-*
tuor mensium excommunicatione pleñatur. Si
verò nemo dubitat, verbum illud *ple-*
ñatur indicare censuram ferendæ sen-
tentiæ, quis ire potest inficias, verbum
illud *subjaceat* de simili censura intelli-
gi, præsertim cum sit obervandum, gra-
vius ibi puniri Presbyterum, quam Epis-
copum, cum ille per quatuor, iste per
duos, menses excommunicationi subda-
tur; aliàs autem lenior esset pœna Pres-
byteri, quam Episcopi, si contra Pres-
byterum ferendæ, contra Episcopum lata
sententiæ diceretur? In cap. 4. de crimi-
ne falsi, ejusdem criminis causa præci-
pitur, ut laicus excommunicationi subjaceat,
Clericus officii & beneficii suspensionem dam-
netur. Utraque sanè formula eundem ef-
fectum habere debet, ac propterea si
verbum *damnatur* ferendæ sententiæ cen-
suram denotat, uti omnes interpretantur,
verbum *subjaceat* aliam habere non

debet significationem; secus diceretur, multò gravius in ecclesiastico crimine animadverti in laicos, quam in Clericos, præsertim cum jam laicis imminet pœna excommunicationis, quæ jam per se est acerbius pœna suspensionis. Adde his, in principio ejusdem capituli Pontificem Maximum clarius explicavisse sententiam suam; cum scriberet, *sub pœna excommunicationis, & suspensionis*, quæ verba nemine dissentiente censuram denotant ferendæ sententiæ. In hac ipsa sententia puto fuisse Gratianum, aut Collectorem, qui auctor extitit Gratiano, qui verbum *subjacet* eandem significationem habere censuerunt, quam habet verbum *subiicitur*, quando in can. 47. caus. 12. quæst. 2. scripserunt, *excommunicationi subjacet*, licet in canone Lateranensi legatur *excommunicationi subjiciatur*. Item de eo saltem dubitavisse videtur Clemens V., qui in cap. 1. de sent. excom. censuram inflicurus latæ sententiæ, contentus non fuit ut ea formula *subjacet*, sed adjecit *eo ipso subjacet*. Si compares sanctionem Concilii Carthaginensis, quæ habetur in can. 43. caus. 11. quæst. 1. eum sanctionem Concilii Toletani, quæ est in can. 42. præcedente, liquet, in utroque eandem stabiliri disciplinam; nihilominus tamen, quod explicant Patres Carthaginenses in illis verbis *locum summamittat*, explicant Patres Toletani alia formula, quæ superioris factum requirere videtur, à *communione efficiatur extirantur*. Non absimilem interpretationem pati debent; canon 9. dist. 23., canon 6. dist. 89., aliivè similes. Itaque, ubi dubitatio emergat, censura potius dicitur ferendæ sententiæ, quemadmodum inter cetera tradi solet de illa lege, cujus sanctio concipiatur *sub pœna excommunicationis, suspensionis &c.*, ut in dicto cap. 4. de crimine falsi.

Ratione habita eorum, qui censura notantur, dividuntur censuræ in locales, & personales. Localis censura tantum dicitur interdictum; personalis non solum interdictum esse potest, sed etiam sem-

per est excommunicatio, ac suspensio. Nihil autem refert, an in singulares personas censura inferatur, an in personas Collegium componentes, semper enim dicitur censura personalis. Sed jam de hac re plura notanda fuerunt in capite 3.

Ratione actus, qui censuræ causam præbet, modò inferuntur censuræ causæ criminis jam admissi, & sanè gravis modò causa criminis præsentis, qualis esse solet contumacia, modò ad evitandum futurum crimen, quod proprium est censuræ latæ per legem generalem, vel per singulare præceptum. Sanè ubi in futurum censuræ concipiuntur, distinguenda est censuræ indicio, seu comminatio ab inflicione censuræ. Utiles est hæc distinctio ad explicandum, quod dictum superius est de censurâ indicia per præceptum; licet enim verum sit, expirare indicationem censuræ morte præcipientis, non tamen si fuerit censura, aut statim per sententiam, aut ipso jure inflicta post violationem præcepti, morte præcipientis extinguitur, sed notatus absolute indigebit. Eadem ratione colligitur ex hac distinctio, ubi censura sit tantum proposita abs jure, vel præcepto, & deinde ipso facto quis eam incurrit ex posteriore admissio, absolute fieri posse à quocumque Sacerdote jurisdictionem habente in foro interno, nisi aliàs sit reservata, quia etsi inferior non possit solvere legem, aut præceptum superioris, potest tamen absolvere à censurâ, quam quis incurrit ex violatione legis, vel præcepti, quemadmodum absolveret à crimine specialiter non reservato, quod committitur ex legis, vel præcepti violatione.

Ratione temporis, in quod indicia censuræ fuerint, aliæ certæ, aliæ nulla temporis definitione circumscribuntur, sed indefinite concipiuntur, ex gr. quousque quis satisfecerit. Quæ certum tempus adjectum habent, propriè censuræ non sunt, sed aut penitentiarum, aut penarum imaginem præferunt, prout vel ab aliquo devoto demissoque animo

ex.

excipiuntur, vel feruntur adversus invitos, quia pertinet vel ad expiandum crimen admissum, vel ad ulciscendum crimen, terrendosque cæteros, ne similia perpetrent; unde passim censuræ penales appellantur, can. 24. dist. 86. can. 6. dist. 89., can. 101. caus. 1. quæst. 1., cap. 7. in fine de election. Quæ verò in indefinitum conceptæ sunt, verè & propriè censuræ vocantur, & medicinales, quia eò tendunt, ut reus contumax in crimine ea ratione flectatur, can. 21. & 23. caus. 24. quæst. 3., cap. 8. de tempor. ordin. Notandum est in hac re, ad certum tempus inferri non consuevisse, nisi censuræ suspensionis, aut interdicti cap. 7. 8. 13. 14. 15. & 20. de elect., non majoris excommunicationis, ne ista in grave animarum periculum potius, quam utilitatem, ob quam instituta est, torqueatur. Ratio est, quia major excommunicatio mortiferè æquiparatur, cap. 13. prope finem qui filii sint legit., cap. 1. de sent. excom. in 6., atque infligitur tanquam extremum remedium, quod statim, ac expedit, auferendum est, cap. 11. de constitutione. Quamobrem sano modo intelligens canonem 24. dist. 86., canonem 6. dist. 89., & canonem 101. caus. 1. quæst. 1. cum similibus, ubi nomine excommunicationis suspensio quædam ab Episcopalis, cæterisque clericalibus juribus designatur, juxta formulas loquenti à veteribus usurpatis. Nemo inde non colliget, ut plurimum censuras certo tempore circumscriptas elapso tempore statim evanescere, quin opus sit absolute, quemadmodum impleta penitentia, ac satisfactio, evanescit penitendi, ac satisfaciendi obligatio, ut in specie capituli 1. de sentent. & re jud. in 6. & capituli 1. vers. *si quis autem* de sentent. excom. in 6. Non idem eveniet, si quis ex gr. suspendatur indefinite, donec satisfaciatur, ut in specie capituli 3. de usuris, aut designato quidem certo tempore, ita tamen ut non demonstratur, eo elapso

evanescere censuram, sed potius dicitur, antequam elabatur, non esse reum admittendum ad absoluteionem; hac enim in specie necessaria erit etiam elapso tempore absoluteio, argumento Clement. 1. de decimis

Ratione habita ecclesiastici administræ, ad quem absoluteio pertinet, dividuntur censuræ in reservatas, & non reservatas. Reservatæ dicuntur, quarum absoluteio à majore quodam Antistite necessario sit petenda; non reservatæ, quarum absoluteio ordinariis ministris relinquitur. Potestas reservandi poenè unumquemque inest, qui potest censuras inferre, cap. 29. de sent. excom. Concilio Tridentino sess. 14. cap. 7., quamobrem cum aut ab homine, aut abs jure censura ferantur, & ab homine, & abs jure fieri reservationes possunt, quin habeatur ratio, an censura sit lata, an ferendæ sententiæ, cap. 8. de tempor. ordin. Censura, quæ ab homine per sententiam infligitur, suapte natura est reservata ferenti, & ferentis superiori, capitulo 11. de offic. jud. ordin. cap. 29. de sentent. excom., quia sententia vel cassatur à ferente, vel revocatur à superiore, nunquam ab inferiore elevatur. Proinde non dubito, quin hæc reservatio antiquissima sit, & ita antiqua, uti antiqua est ferendum per sententias censurarum disciplina. At si sermo sit de censuris abs jure latis, quamquam antiquissima sit, & ipsi ferendum censurarum potestati coherens facultas reservandi, non adeo tamen antiquæ sunt reservationes. Idipsum dico de censura indicia per præceptum, quod in hac re legem imitatur. Primum adparent hujusmodi reservationes temporibus Gregorii Magni in can. 24. dist. 63., & in can. 52. caus. 16. quæst. 1. In censurarum reservatione observatur, ut si consortes criminis censura obnoxii dicantur, etiam ipsi obnoxii sint reservationi, si censura sit reservata, cap. 29. de sentent. excom. Multa alia prætereò, in capite ultimo recensenda.

De-

Denique ratione bonorum, & iurium, quibus censuræ privant, tot possent indicari censurarum species, quot sunt bona, & iura in Ecclesia, cum evenire possit, ut privetur quis certis bonis, ac iuribus, quin repellatur à cœteris; unde prodit altera censurarum partitio, quarum aliæ totales, aliæ partiales à Pragmaticis appellantur. Jura omnia, quæ sunt in Ecclesia, dicuntur concessa iis, qui sunt in communione, singulorum gradui, & conditioni competente. Multiplex autem communio est, alia laica, alia clericalis, alia peregrina; item clericalis in tot species distinguitur, quot sunt ordines & gradus Clericorum; & communio laica olim distinguebatur in tot species, quot erant stationes laicorum in Ecclesia; id est expiatorum, & penitentium, qui iterum dividebantur in consistentes, substratos, audientes, ac flentes, sive lugentes. Item & sunt, & erant quædam bona universis communia, uti preces, Sacramentorum susceptio, presentia ad sacrificium, conventus, sepultura: alia & sunt, & erant singularia Clericorum uti concilia, beneficia, sacrorum administratio, & officia; itidem alia erant singularia Episcopis, veluti jura, quæ Episcopo competeabant, prout certam diocesim administrabat, & jura, quæ competeabant Episcopo, prout unâ cum Metropolitanis & Comprovincialibus Provincialia negotia gerebat. Quicumque igitur apud veteres, aut ab omnibus hisce iuribus, aut ab uno tantum, vel à pluribus repellabatur, generali vocabulo excommunicatus dicebatur, quasi positus extra illam communionem, quæ suo gradui competebat, sive integram, amisisset, sive tantum partem illius. Duo hæc adnotanda sunt. Primum est, omnem censuram privare bonis, quæ in communi aut ab omnibus fidelibus, aut à certo fidelium ordine possidentur. Non tamen inde colligitur, quandam veri speciem haberi opinionem illorum, qui putaverunt, hodie suspensionem il-

lam, quæ dicitur à beneficio, non posse esse censuram; propterea quod hodie apud Clericos recessum sit à generali communione bonorum, & divisio ecclesiasticis beneficiis prædia, redditus, & obventiones universæ ecclesiasticæ factæ sint propriæ singulorum, Placeant hæc illis, qui aliam habent imaginem beneficiorum ab ea, quam ego in mea tractatione de ecclesiasticis beneficiis edidi: mihi sanè non arripere, consideranti, factò quidem cessavisse bonorum communionem, non jure, propterea quod non aliud jus asserendum videtur Clerico beneficiario, quam usus, non dominium, imò nec ususfructus quidem, uti suo loco demonstravi. Tantum in presentia adjicio, suspensionem à beneficiis veram censuram adversus contumaces illatam adparere apud Innocentium II. in can. 5. caus. 21. quæst. 4., quamquam temporibus Innocentii II. jam Clerici ad divisionem bonorum devenissent. Alterum adnotatione dignum est, apud veteres quamcumque censuram, non solum eam, quæ generaliter arceat ab omni communionis genere, sed etiam quæ excluderet à certis communionis speciebus, excommunicationem fuisse appellatam, uti jam observatum est in cap. 1., imò & adparet hoc nomen excommunicationis ad id antiquissimis sæculis usurpatum, cum primùm canones edi coeperunt, & codicibus inseri, can. 19. caus. 11. quæst. 3. Sic detrusio in gradus penitentium dicitur excommunicatio, in can. 23. ex Apostolicis, in can. 13. dist. 12. can. 43. 44. dist. 50. can. 24., dist. 86., can. 7. caus. 2. quæst. 1., can. 1. caus. 3. quæst. 3., & Gratianus initio quæstionis 6. caus. 26. promiscuè sumit excommunicatos, & penitentes. Sic detrusio à conventu, vel à Concilio excommunicatio nominatur, can. 9. ex Apostolicis, can. 3. caus. 5. quæst. 4. Eodem nomine dicta fuit suspensio, sive totalis esset, sive partialis can. 5. 12. 17. dist. 18., can. 9. dist. 23., can. 1. dist. 34., can. 9. dist. 35., can.

can. 2. dist. 58., can. 5. 24. dist. 63., can. 4. dist. 71., can. 35. 40. de consecr. dist. 1., can. 8. ex Apostolicis, can. 101. caus. 1. quæst. 1., can. 35. caus. 2. quæst. 6., can. 1. caus. 4. quæst. 5., can. 3. caus. 6. quæst. 2., can. 29. caus. 7. quæst. 1. can. 7. 8. 109. caus. 11. quæst. 3., can. 17. caus. 12. quæst. 2., can. 2. caus. 21. quæst. 4. cap. 1. de Cleric. venat., cap. 2. & 3. de cohabit. Cleric. & mulier. Excommunicatio quoque dicebatur reductio Clericorum in communionem laicam, vel peregrinam, can. 12. 14. ex Apostolicis, can. 9. dist. 28. can. 7. 8. 10. 21. dist. 50. can. 13. dist. 55., can. 118. de cons. dist. 4., can. 10. caus. 11. quæst. 3., can. 18. & 38. caus. 12. quæst. 2. Excommunicatio itidem erat, quotiescumque laicis certa communionis specie interdiceretur, can. 23. caus. 32. quæst. 5., veluti communione sacræ Eucharistiæ, can. 10. dist. 50., can. 6. caus. 5., quæst. 6., can. 2. caus. 15. quæst. 8., can. 7. caus. 23. quæst. 5., can. 14. 17. 25. caus. 27. quæst. 1. can. 12. & 15. caus. 33. quæst. 2.

Equidem video, exinde offendi veteres canones obscuritate quadam, qua posita multos excommunicatos scimus variorum criminum reos, qua tamen excommunicationis specie notati forent, propemodum simus ignoraturi. Qui hæc apprimè, uti decebat, non distinxerunt, errant illi gravissimè, & multis similem errandi occasionem præbuerunt, propterea quod ubicumque ob oculos occurrit excommunicationis nomen, non aliam excommunicationem intellexerunt, quam quæ recentiore ætate excommunicatio dicitur, censura & suspensione, & ab interdicto distincta, & suspensione & interdicto longè gravior. Curabo ego in presentia, ut, quoad meæ vires ferunt, certas regulas præstituum, quarum ope veteres illæ excommunicationum species distinguantur.

Itaque prima regula est: quoties evenit, ut excommunicationis nomen conjunctum adpareat cum nomine peniten-

tia, videbitur non indicta censura excommunicationis, sed denegata communio illorum, quæ competet fidelibus minimè defectis in penitentium gradus. Id occurrit in can. 13. vers. *Quisquis autem* dist. 12., in can. 9. dist. 28., in can. 42. 44. dist. 50., in can. 7. caus. 2. quæst. 1. in can. 17. caus. 12. quæst. 2., in can. 15. caus. 33. quæst. 2., & initio causæ 26. quæst. 6.

Secunda regula est: quoties aliquis dicitur exclusus, non generaliter à communione, sed à communione *sacra*, intelligetur non propriè excommunicatus, sed tantum à suscipiendo Eucharistiæ Sacramento remotus. Exempla sunt in can. 10. dist. 50., in can. 40. caus. 7. quæst. 1., can. 24. caus. 12. quæst. 2., can. 2. caus. 15. quæst. 8., can. 14. 17. 18. caus. 27. quæst. 1., can. 12. caus. 33. quæst. 2., quibus addi potest can. 21. de cons. dist. 1.

Tertia regula est: ubi excommunicatio ad certum tempus indicta deprehendatur, erit potius species penitentia, vel pœnæ. Exempla penitentia sunt in can. 23. ex Apostolicis, can. 13. dist. 12. can. 15. 17. dist. 18., can. 2. dist. 34., can. 9. dist. 35., can. 24. dist. 86., can. 101. caus. 1. quæst. 1., can. 3. caus. 5. quæst. 4., can. 2. caus. 21. quæst. 4. & can. 1. caus. 31. quæst. 3. Exempla pœnæ extant in can. 40. de cons. dist. 1., & in cap. 1. de Clerico venatore.

Quarta regula est: si excommunicatio dicatur indicta in perpetuum, multum interest, an in Clericos indicta fuerit, an in laicos. Clerici à ratione excommunicati, potius intelliguntur è gradu suo depositi uti in can. 7. 8. 10. dist. 50., can. 118. de consecr. dist. 4. cap. 3. de cohabit. Cleric. & mulier. Laici ea ratione excommunicati, potius censentur interdicti ab Eucharistiæ perceptione, uti in can. 6. caus. 5. quæst. 6., can. 25. caus. 27. quæst. 1., can. 84. de penit. dist. 1. Id facillè probatur ex eo, quod aliquando ob gravissima scelera apud veteres toto vitæ tem-

port, atque in ipso mortis articulo Eucharistia denegaretur, Concilio Eliberitano can. 1. 2. 3. 7. 8. 12. 18. 47. 64. & 75.; can. 2. caus. 3. quæst. 10.; can. 7. caus. 22. quæst. 5. cap. 2.; de electione, atque id species quædam erat perpetuæ detrusionis in gradus poenitentium, argumento can. 13. & 25. caus. 27. quæst. 1.; at verò quæ Christiani communio dicebatur, proindeque necessaria, nunquam morientibus denegata est, can. 12. dist. 28.; can. 6. caus. 5. quæst. 6.; can. 30. 31. caus. 13. quæst. 2.; can. 30. caus. 23. quæst. 8.; can. 11. caus. 27. quæst. 1. Reverà in can. 19. caus. 22. quæst. 5. distinguitur communio ab Eucharistia, & cum statuitur, in fine vitæ dandam esse *communione cum Eucharistia*, facile adparet, communionem ipsam ex necessitate conferri, ministrari autem Eucharistiam ex benignitate, & indulgentia. Simile argumentum deduci potest ex can. 2. in fine caus. 5. quæst. 1. Sunt etiam quædam singularia jura, quæ præter Eucharistiam aliquando denegata fuere reis, donec viverent, illa scilicet, quæ nobiliora essent, & non poenitens ad salutem necessaria. Atque ad hæc referri etiam potest excommunicatio in perpetuum inflicta. De istis intelligi debet canon 8. & 44. dist. 50.; canon 26. caus. 27. quæst. 1.; canon 8. caus. 32. quæst. 7.; & canon 18. de consecr. dist. 4.

Quinta regula est: si talis sit excommunicatio, quæ feratur in Clericos, & dicatur inflicta donec sententia pronuncietur, erit potius suspensio, quam excommunicatio, adeo tamen ut illa suspensio ne censura quidem sit, sed singularis providentia, qua sacrorum dignitati, & decori consulatur, uti in can. 15. dist. 18., in cap. 2. de cohabit. Cleric. & mulier. Hinc si fortè Episcopus alteri suspectus de quodam gravissimo crimine videretur, ex. gr. hæreseos, aut schismatis, multi se spontè olim ab ejusdem communione subducebant, eaque propter eatenus excommunicare illum dicebantur, quatenus epistolas salutatorias,

paschales, entronisticas, & similes ad eum non mitterent, aut ab eo missas non exciperent, quemadmodum se gessit Epiphanius cum Joanne Hierosolymitano, epist. 60. inter Hieronymianas. Similia, servata potestatis proportione, dici possunt de Presbyteris, & minoribus administris constitutis in clero, can. 9. dist. 23.; can. 3. juncto 2. caus. 21. quæst. 4.; cap. 2. & 3. juncto 4. de cohabit. Cleric. & mulier. Cur non & similia dicamus etiam de laicis, si fortè ante sententiam, seu ante probatum crimen, & ob solam criminis suspicionem excommunicati dicantur? Erunt ipsi hoc sensu excommunicati, ut arceantur interea ab Eucharistia, vel à quibusdam nobilibus Christianæ communionis juribus, ad quæ non admittuntur non solum qui rei sunt, sed etiam qui non sunt undecumque digni, ac probati, propterea quòd in hac parte consistat decor quidam debitus dignitati sacrorum. Exemplum est in can. 23. caus. 32. quæst. 5.

Sexta regula est: quotiescumque Clerici dicuntur excommunicari, deinde contempta excommunicatione dicuntur dejecti de gradu suo, nonen illud excommunicationis de suspensione intelligitur, uti in can. 1. dist. 34. Etenim in coercitionibus suis ordo, gradusque servatur, ac de minore in majorem proceditur, & quemadmodum in Clericis depositio erat in Africa, ita vera excommunicatio gravior est depositio.

Septima regula, & quidem superiori proxima est: si agatur de excommunicatione inflicta in Clericos, vel Episcopos, distinguendum erit, an sit lata post suspensionem à sacris rebus; tùm verò talis erit, ac si inflicta esset in laicos; an sit inflicta ante suspensionem; tùm verò erit suspensio, uti in can. 8. ex Apostolicis, can. 29. caus. 7. quæst. 1.; can. 109. caus. 11. quæst. 3.; can. 24. caus. 12. quæst. 2.; can. 35. & 40. de consecr. dist. 1. Facilius id demonstrari potest ex can. 9. dist. 23., ubi Cleri-

ri

ricus dicitur subjacere excommunicationi *debita*, quasi excommunicatio debita Clerico sit suspensio. Mirificè etiam id ostenditur ex canone 24. dist. 63., & canone 7. caus. 11. quæst. 3., ubi Clericus excommunicatus dicitur non posse facere oblationem, & similia, qui sanè sunt characteres veræ propriæque dicte suspensionis. Exceptio est in hac rem, quoties agitur de crimine hæreseos, utipotè quòd natura sui quemcumque reum excludit à tota communione Christiana, & in quo excommunicatio in tota sui amplitudine indicitur, can. ult. dist. 30. Hoc tamen in loco, uti in similibus, gravis difficultas emergit, quando adhuc inquirendum superest, quodnam genus suspensionis veniat nomine istius excommunicationis, propterea quòd varii esse possunt suspensionis gradus. Inquirendum erit in causam criminis, contrà quòd excommunicatio inflicta est. Si de Episcopo agatur, videndum, an delictum situm sit in negligentia rerum provincialium; & tunc suspensio erit in ea parte, qua Episcopus & Metropolitanus, & Suffraganeos juvare in gerendis Provinciæ negotiis, uti legitimum in can. 10. 12. 13. 14. dist. 18., can. 1. dist. 34., can. 2. dist. 58., can. 5. dist. 63., can. 3. caus. 6. quæst. 2., can. 8. caus. 11. quæst. 3., eodem modo, quo in Africa si Clerici Africani negligebant servare disciplinam, quæ singularis erat in Africa, partiali communione privabantur in Africa tantum, quòd nec reciperebant hospitio, neque uti Clerici haberentur, can. 35. caus. 2. quæst. 6., an delictum situm sit in negligentia diocesana, tùm verò suspensio erat in ea re, in qua negligentia erat admissa, uti in can. 4. dist. 71. Quòd si Clerici essent inferiores, & deliquissent in administrandis rebus Ecclesiæ, veniebat communio peregrina; erat enim æquum, ut in eo plecterentur, in quo deliquissent. Deliquerant in administratione bonorum; puniebantur in eo, quòd rejicerentur ab eadem administratione,

10 Tom. IV.

quasi segregati à participatione bonorum Ecclesiæ in communi; atque hoc idem erat, ac habere peregrinam communionem, can. 21. dist. 50.; can. 18. & 38. caus. 12. quæst. 2., ubi communio peregrina dicitur etiam *anathema*. Si denique crimen personale sit, nec pertineat ad administrationem bonorum Ecclesiæ, sive de reo Episcopo, sive de reo quocumque inferiore Clerico ageretur, tunc nomine excommunicationis veniebat suspensio totalis, sive restrictio in laicam communionem, uti in can. 1. caus. 4. quæst. 5.

Octava regula est: si agatur de canonibus recentioribus, qui confirmant veteres canones in ferenda excommunicatione, & non constat de novo indicio coercitionis genere, interpretandi ii sunt de ea ipsa excommunicationis specie, de qua vetusti canones intelliguntur. Sic canon 3. caus. 21. quæst. 4. de suspensione intelligitur, propterea quòd & de suspensione conceptus est vetus canon, cuius disciplina renovabatur, nimirum canon 2. caus. 21. q. 4.

Nona regula est: si agatur de excommunicatione inflicta in delicta quædam leviora, nomine excommunicationis non alia excommunicatio venit, quam una ex levioribus, veluti exclusio ex certis juribus nobilioribus, & quidem juxta arbitrium iudicis, can. 9. ex apostolicis, can. 9. dist. 23.

Decima regula est: ubi excommunicatio indicitur, & contra violatores excommunicationis illius nova indicitur excommunicatio, prior excommunicatio est una ex levioribus; non excommunicatio major, uti liquet ex can. 12. ex apostolicis, & can. 7. caus. 27. quæst. 1.

Undecima regula est: ubi excommunicatio est à certo loco, erat privatio quidem alicujus communionis, non propria excommunicatio, cum excommunicatio propria à tota Ecclesia, & ab omnibus juribus communionis abscondat, can. 35. caus. 2. quæst. 6.; can. 34. caus. 11. quæst. 3.

11 Duo-

Duodecima, & postrema regula est: tum demum excommunicatio proprie intelligitur, cum dicitur quis excommunicari *ab omni communione*, uti in can. 12. dist. 90., can. 26. caus. 23. quest. 5., can. 47. caus. 27. quest. 2. can. 5. de penit. dist. 5., item cum dicitur quis excommunicari *a communione sancte Ecclesie*, can. 6. in fine dist. 32. can. 8. dist. 81., aut cum dicitur excommunicari *a communione Christiana*, cap. 10. de censibus; denique cum dicitur *Sacrae tradis*, can. 17. caus. 2. quest. 1.

Ex his omnibus, quæ observari necessario debuerunt, ad indicandum, in veteribus canonibus nomine excommunicationis censura universas venisse, facilius intelligitur, quare quæ olim de excommunicatione statuta fuerant, ad cæteras censuras, veluti suspensionem & interdictum, extenderentur, uti declaravit Bonifacius VIII. in cap. 13. de sent. excom. in 6. Sic quæ in cap. 1. eod. tit. in 6. decreta sunt de excommunicatione, etiam hodie recta interpretatione protenduntur ad censuras cæteras, uti Pragmatici ipsi restantur. Sic quæ dicuntur in cap. 1. de verb. sign. in 6. de excommunicatione, & de suspensione tacite dicta intelliguntur, licet de ista mentio ibidem expressè non fiat. Sic quod statuitur de excommunicatione reservata, à qua Episcopus certis in casibus absolvit, in cap. 11. 26. & 58. de sent. excom., facile etiam in suspensione, & interdicto recipietur. Sic denique quod dicitur de reincidentia post absolutionem ab excommunicatione, juxta capitulum 8. de offic. jud. ordin. & cap. 22. de sent. excom. in 6.; in suspensione etiam, atque interdicto obtinebit. Cæterum ea usurpatio nominis excommunicationis, qua generaliter censura universæ designantur, eò usque facta est, donec clarius definita fuerunt censurarum species, & ita enumerari cœperunt, ut tres distinguerentur; excommunicatio nimirum, suspensio, & inter-

dictum, quod factum primum est ab Innocentio III. in cap. 20. de verb. signif., adeo ut tunc etiam definitum fuerit, prudentis judicis arbitrio relinquî, quam maluerit infligere, si generaliter canones præceperint, ut censura infligatur, nec satis constet, de qua censura species concepta constitutio sit, dicto cap. 20., eadem ratione, qua olim eum sub nomine excommunicationis censura universæ venirent, erat, ut puto, in arbitrio judicis, eam censuræ speciem inferre, quæ placuisset, si non satis aperte constaret, quam excommunicationis speciem canones indixissent. Itaque hodie tres superfluerunt species censurarum, excommunicatio, suspensio, & interdictum, sublatis penè cæteris, quæ olim infligebantur. Causa abolendæ, vel reformandæ disciplinæ fuit, quod in Ecclesia sublata primum fuit communio peregrina, unde cessare debuit censura, qua quis in eam communionem deduceretur. Cessarunt deinde apud laicos variæ stationes penitentium, unde & cessaverunt censura, quæ variis eisdem stationibus respondebant. Cessarunt in super plures communionis species inter viros ecclesiasticos; putà Episcoporum in negotiis Provincialibus una cum Metropolitanis peragendis, Clericorum in administratione bonorum temporalium Ecclesie, aut participatione communium obventionum, uti erat olim, præsertim ante instituta beneficia. Cur non cessare exinde debuerunt censuræ his respondententes? Quæ jura publica in Ecclesia remansere communia, suspendi possunt memoratis tribus censuris, quæ speciale nomen, & singularem naturam obtinuerunt; excommunicatione, suspensione, & interdicto; nisi dixeris, aliquod adhuc vestigium veterum excommunicationum partialium remansisse in ea excommunicatione, quam adhuc hodie minorem appellant. Sed juvat de singulis hisce tribus censuris, prout hodie intelliguntur, sigillatim disserere, ut magis in aperto edatur hodierna disciplina.

CA.

CAPUT VI. De excommunicationis censura, prout hodie accipitur.

ET si nomen excommunicationis olim ad censuras universas etiam minores significandas usurparetur, quemadmodum in præcedente capite demonstratum est, sæculo tamen duodecimo, aut decimotertio contractum fuit, ut significaret censuram singularem à suspensione, & ab interdicto distinctam; nimirum excommunicatio omnibus Christianæ communionis juribus privat, non suspensio, non interdictum. Non tamen interea adeo singularem indere potuerunt huic censuræ naturam, ut non amplius in varias species, veluti genus tribueretur. Recipi partito debuit in minorem, & majorem excommunicationem. Minorem excommunicationem dixerunt censuram, qua qui notatur, interdictitur, ne Sacramenta suscipiat, ne Sacramenta administret, quamquam si hæc administrentur, adhuc valida erunt, uti scholæ loquuntur, cap. 10. de Clerico excom. min., item ne ad dignitates, & beneficia ecclesiastica eligi valeat, non sanè quod electio sit ipso jure nulla, sed quod sit superioris, ad quem confirmatio pertinet, officio irritanda, dicto cap. 10. de Cler. excom. min. Hujus rei ratio est, quia excommunicatio minor directio privat & ministerio, & exceptione Sacramentorum, cap. 2. de exception. non nisi tamen indirecto electione, ut ajunt, passiva, propterea qui eligitur, ideo eligitur ut Sacramenta ministret, dicto cap. 10., c. 59. de sent. excom. Retinentur tamen ab excommunicato cætera Christianæ vel Clericæ communionis jura, qualis est jurisdictio seu externi, seu interni fori, & eligendi facultas. Neque enim negotium ullum facessit capitulum 39. de electione, cum quod ibidem traditur, pertineat ad obtinendam solidiorem electionis firmitatem, non ad designandam

certum minoris excommunicationis effectum. Tantum deduci ex eò capitulo potest, temporibus Innocentii III. dubitatum fuisse de vi illius excommunicationis; uti enim tunc nova de censuris disciplina proponebatur, unde abrogatis vetustis excommunicationibus quedam tantum species inventis singularibus nominibus retinerentur, ita res illa certis adhuc principiis undecumque consistere non valebat. Majorem excommunicationem dixerunt, qua quis interdictitur omni jure Christianæ communionis. Olim hæc distinctio erat ignota, quia non ad duas tantum species referebatur excommunicatio; sed ad totidem, quot erant jura communionis. Abolitis gradibus penitentium, cepit disciplina novam formam induere, & duo veluti constituta generalia jura Christianæ communionis, altera sacratoria, uti erat administratio & receptio Sacramentorum, quibus colabatur electio, uti vocant, passiva, utpotè quæ ad sacra ministranda refertur; altera minus sacra, uti erat jurisdictio, atque eligendi potestas. Facilius interdicebatur alicui juribus sacratoriis; unde qui ab istis, non à cæteris excluderetur, minorem, qui præterea & à minus sacris ejiciebatur, majorem excommunicationem incurere dicebatur; imò initio non minor, sed simplex excommunicatio appellari cepit, cap. 39. de electione. Nomen excommunicationis majoris, non invenitur in ecclesiasticis canonibus usurpatum ante sæculum nonum; quamquam nec statim, ubi usurpari cepit, eam, quam nunc habet, significationem obtinuit. Hinc depositio à gradu Sacerdotali dicta aliquando fuit excommunicatio major, prout scilicet opponebatur suspensioni, cau. 5. dist. 19. Tum primum major excommunicatio ap-

Gg 2

pel

pellari cepit juxta recentem significationem, cum excommunicatio minor accepit singularem naturam sejunctam à natura minorum excommunicationum, quas veteres in usu habebant, cap. 10. de Cler. exc. min., cap. 59. de sent. exc., cap. 3. cod. tit. in 6.

Post inveciam hanc disciplinam minoris, & majoris excommunicationis, dubitari cepit, an cum canones simpliciter & absolute de excommunicatione mentionem facerent, ad majorem forent, an ad minorem referendi. Primum id definitum fuit à Gregorio IX. in cap. 59. de sentent. excom., quo declaratum est, ut major excommunicatio intelligatur, & quidem jure optimo, quia, ut inferius tradetur, excommunicatio minor nunquam abs judice fertur, & si abs jure illata proponatur, nunquam infligitur, nisi in eum, qui communicet cum excommunicato excommunicatione majore, juxta canonem 10. ex vulgo apostolicis, can. 19. caus. 11. quæst. 3. cap. 2. de exception.

Itaque decretum est, ut excommunicatio minor tantum locum habeat in ea specie, qua quis cum excommunicato non minore, sed majore excommunicatione communicat. Verum enim verò in hac re distinguenda est communicatio in criminis, ob quod excommunicatio major lata fuerit, à communione in divinis, & à communione in cæteris causis. Si communicetur in crimine, in quo adhuc excommunicatus pertinax perseveret, certissimum est, excommunicationem saltem minorem incurri, quandoque etiam majorem, videlicet cum canones certam excommunicationem inferentes, eam etiam in participes intulerunt, uti exemplum est in can. 3. caus. 11. quæst. 3. in cap. 29. 30. 38. & 55. de sent. excom. Si communicetur in divinis, non tantum excommunicationi minori se obnoxium reddit communicans, sed auctoritate superioris modo excommunica-

tionem majorem, modo suspensionem, modo interdictum plefitur pro modo criminis, & ejusdem adjunctis, can. 6. 7. 19. caus. 11. quæst. 3., cap. 2. de Cler. excom. ministr., cap. 8. de privileg. in 6., Clement. 1. de sepulchris. Si communicetur in aliis causis, regula generalis est, excommunicationem minorem incurri, can. 103. caus. 11. quæst. 3., cap. 30. de sent. excom. Adjecta est poena gravior adversus illos, qui scienter excommunicato beneficium contulerint, nimirum cautam fuit, ut suspenderentur à collatione beneficiorum, cap. 7. de Clerico excom. mini. ex quo clarius adhuc explicari potest capitulum 10. cod. tit. jam superius laudatum, ubi cum dicitur, irritandum esse electionem excommunicati excommunicatione etiam minore, si excommunicatus scienter electus fuerit, significatur, irritandam esse ita, ut eligentes excommunicationis consensu jure eligendi priventur. Aliquando etiam proceditur adversus communicantem cum excommunicato ad excommunicationem majorem, quum scilicet quis admonitus adhuc communicare pergat, can. 26. caus. 11. quæst. 3., cap. 10. de Cler. excom., cap. 3. & 13. de sent. excom. in 6. Scimus insuper, quandoque indictam similem majorem excommunicationem, quibus in temporum adjunctis multi spernebant Ecclesiam mandata, & cum excommunicatis passim communicabant, can. 103. caus. 11. quæst. 3. can. 5. de poenit. dist. 5., cap. 18. de sent. excom., quod tamen extra ordinem fiebat; etenim constat, quandoque non excommunicationem fuisse propositam, sed interdictum, cap. 8. de privileg. in 6., quandoque depositionis poenam, can. 10. & 19. caus. 11. quæst. 3. Neque dicas, generalem Ecclesiam disciplinam, olim fuisse, ut similis excommunicatio communicantem cum excommunicato teneret, quasi hoc constitutum adpareat in can. 28. caus. 11. quæst. 3. Referendus est iste ca-

non,

non, non quidem ad octavam Synodum, cujus nomine perperam inscribitur, sed potius ad regulas monachorum, atque inter cætera ad canonem 18. eadem causa, & questione: tum verò adparebit, ibi sermonem institui, non de excommunicato excommunicatione majore, sed de monacho ex abbatis officio à cæteris monachorum causa poenitentia segregato ad quandam excommunicationis similitudinem, qua in specie cum interdiceretur monachis, ne quandam cum segregato communionem inirent, si forte monachus quidam temneret superioris mandatum, & cum segregato communicaret, simili sanè poenitentia subjecibatur.

Pertinent hæc ad regulam generalem. Cæterum plurimi extant singulares casus, quibus qui cum excommunicato majore excommunicatione communicat, non solum jure excusatur, sed & quandoque laude dignus existit. Istos casus Pragmatici designaverunt hoc versiculo: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.* *Utile* dixerunt, habita eorum ratione, qui regimen animarum habent, quorum sanè munus est excommunicatum mone-re, hortari, excitareque, ut demisso animo veniam ab Ecclesia petat, ac satisfaciatur, can. 105. caus. 11. quæst. 3. cap. 54. de sent. exc., quamobrem laudabile semper fuit, etiam excommunicatos ipsos ad divini verbi prædicationem vocare, & excipere, cap. 43. de sent. excom. *Legem* dixerunt habita ratione conjugum. Scilicet quamquam alteruter ex ipsis sit excommunicatione ligatus, sanctissimum tamen conjugii vinculum, & individua vitæ consuetudo minime dissolvitur, can. 103. caus. 11. quæst. 3. *Humili* designaverunt servorum, sive obsequii præstandis addicto-rum officia, quæ dominis utut excommunicatis adhuc sunt exhibenda, dicto can. 103., cap. 31. de sent. excom. Quos *res ignorata* excusare dicitur, nemo statim non intelligit, dicto can. 103. cap. 29. de sent. excom., quemadmo-

dum & intelligitur, quos excusat *necesse*, nimirum si utilitas non levis vel privata, vel publica postulat, ut certo in negotio cum excommunicato quis colloquatur, aut agat, can. 105. caus. 11. quæst. 3. cap. 34. de sent. excom. unde & illud proficitur, etiam adversus excommunicatum actionem edi libere in judicio posse, cap. 7. de judicis, cap. 5. 8. & 10. de exception.

Hæc sanè perspicua sunt, ubi quis publicè sit excommunicatus speciali Antistitis sententia, & palàm denuntiatus juxta formam capituli 1. de sent. excom. in 6. Quid tamen, si de excommunicatione juris, quam lata sententia appellat, disputemus? Olim ubi nota publica, & perspecta ea excommunicatio fuisset, idipsum & in hac excommunicationis specie observabatur, ut qui cum excommunicato communicaret, eo ipso minore excommunicationem incurreret. Sed cum de notorii qualitate brebra disceptationes haberentur, & faciles essent nonnulli in deneganda aliquibus de crimine aut consensu, aut suspectis communione, recentioribus sæculis alia invaluit, & ferè ubique recepta disciplina. Nimirum Martinus V. decreto suo, quod sub nomine Concilii Constantiensis edidit S. Antonius in Summa parte 3. tit. 25. cap. 3., ita cavit: *Ad evitanda scandala, & multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis, quod nemo deinceps à communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, præterea cujuscumque sententia, vel censura ecclesiastica, suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à jure generaliter promulgata, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura hujusmodi fuerit in, vel contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum à judice publicata, vel denunciata specialiter, & expressè. Salvo, si quem pro scelerata manuum injectione in Clericum in sententiam latam à canone adeo notorie consti-*

10-

terit incidisse, quod factum non possit aliqua regeneratione celari, neque ullo suffragio excusari. Nam à communione illius, licet demutatus non fuerit, volumus abstineri juxta canonicas sanctiones. Integram describendam voluit constitutionem, ut illicò quisque & regulæ vim, & vim exceptionis intelligat; his enim consistit hodierna disciplina, ex qua novum profuit excommunicatorum discrimen, quorum alii excommunicati tantum vocantur, alii excommunicati vitandi.

Quadam singularia occurrunt in excommunicatione minore. Primum est, olim ita quandoquæ proditam fuisse, ut intra cuiusdam moniti fines contineretur, non instar præcepti ferretur, argumento canonis 25. caus. 11. quæst. 3. proindeque tunc temporis non tanquam censura considerabatur, sed veluti animadversio quadam, qua declararetur, aliquem excommunicato communicantem contra præcepta Ecclesiæ, indignum esse, qui accederet ad Sacramenta, & qui sacra ministraret. In aliquibus Provinciis vigeat, ut censura quidem esset, sed tunc demùm, cum sententia iudicis pronuntiaretur, uti liquet ex can. 5. de pœnit. dist. 5. At paulatim factum est, ut generaliter veluti censura haberetur, & nunquam sententia iudicis inferretur; tantum ipso jure in eam incurreret, qui cum excommunicato communicaret, cap. 39. de electione, cap. 5. de his, quæ vi met. caus., cap. 2. de exceptione, cap. 29. de sent. excom. Præterea observatur, eum, qui est excommunicatus excommunicatione minore, si Sacerdos sit jurisdictione in foro interno potitus, non licitè quidem, sed validè à peccatis, modò nulla obstat reservatio, absolvere, imò etiam licitè, si agatur de absolutione à censuris extra forum pœnitentiale, propterea quod, ut diximus, ex ea censura jurisdictione non amittitur, cap. 56. de sentent. excom., argumento cap. 10. de Clerico excom. ministr. Insuper obtinet, ut hæc minor excommunicatio nun-

quam fuerit reservata, & proinde à quocumque Sacerdote habente facultatem absolventi à peccatis absolvi possit minore excommunicatione innodatus, cap. 29. de sent. excom. Quod & tradidit S. Thomas in supplemento 3. parte art. 1. quæst. 4. Imò non constat, aliquando absolutionem ab hac censura propterea fuisse in foro externo, propterea quod in externo foro vix videatur aliquem effectum habere; quamobrem de absolutione in foro interno interpretari debemus laudatum capitulum 56. de sent. excom. Denique in hac censura obtinet, ut cum excommunicatus absolvitur, non opus sit, ut promittat absolvendus, & jurejurando caveat, se satisfacturum, quemadmodum contingere solet in absolutione ab excommunicatione majore, cap. 29. de sententia excommunicationis.

Altera excommunicatio, quæ & major dicitur, & longè gravior est, ejecit excommunicatos ab Ecclesiâ, ita ut excommunicatis denegentur, quæ fidelibus tantum in Ecclesiâ consistentibus conceduntur, can. 5. dist. 19. cap. 10. de Cler. exc., cap. 30. de sent. excom., cap. 3. eod. tit. in 6. Hujusmodi sunt administratio, & susceptio Sacramentorum, celebratio divinorum officiorum, sacrorumque conventuum, dicto can. 5. dist. 19., cap. 31. de præbend., oblatio, & recitatio nominis inter publicas orationes, cap. 13. vers. *Credentes* de hæret., cap. 28. & 38. de sent. excom., spiritualis jurisdicção sive in interno, sive in externo foro, can. 31. 36. 37. caus. 24. quæst. 1. cap. 24. de sentent. & re judic., cap. 1. de suppl. neglig. Prælat. in 6., facultas aut eligendi, aut progrediendi ad beneficia, vel dignitates Ecclesiasticas, cap. 23. 53. de appellat., cap. 8. de Cler. excom., cap. un. ne sede vac. in 6., adeo ut Episcopus excommunicato beneficium conferens à beneficio collatione suspendatur, cap. 7. de Cler.

Cler. excom., item potestas utendi rescripto à Sede Apostolica impetrato extra causam excommunicationis, vel appellationis ab excommunicationis sententia, cap. 1. de rescript. in 6., & denique ecclesiastica sepultura, can. 37. caus. 11. quæst. 3., cap. 12. de sepultura, cap. 5. de raptor., cap. 5. de privileg. Sunt & alia, quæ excommunicatis denegantur humana officia ex disciplina canonum, quæ universa recentiores Interpretes memoria juvandæ gratia hoc versiculo perstrinxerunt: *Or, orare, vale, communitio, mensa negatur*. Nimirum *or*, id est conversatio, vel verbo, vel scripto, can. 16. 27. caus. 11. quæst. 3.; *orare*, id est recitatio nominis, uti diximus, inter publicas preces, can. 19. caus. 11. quæst. 3., cap. 28. de sent. excom.; *vale*, id est signa urbanitatis, sive verbo fiant, sive nutu, sive epistola, can. 17. caus. 11. quæst. 3.; *communitio*, id est cohabitatio, vel societas, can. 29. 38. caus. 11. quæst. 3., cap. 59. de sent. excom. *mensa*, id est communes epulæ, ac convivium, can. 17. 26. caus. 11. quæst. 3. can. 17. caus. 22. quæst. 1., can. 27. caus. 27. quæst. 1. Qui tamen, si in his excom., excusentur, nuper adnotabam, cum de excommunicatione minore agerem. Si de causis in judicium deferendis sermo sit, certum quoque est, excommunicatos non posse aut tanquam actores, aut tanquam accusatores, aut tanquam advocatos, procuratores, vel testes in judicium accedere, cap. 7. de probation., cap. 38. de testib., cap. 5. 8. de exceptione, cap. 1. eod. tit. in 6. cap. 2. & 8. de sentent. excom. in 6. Sunt tamen quædam, & quidem paucæ ad has generales regulas exceptiones: Prima inducitur est gratia ipsius excommunicati, ne spiritualibus omnino subsidiis destituatur; ipsi siquidem permittitur, ut ad Evangelicam prædicationem etiam publicè & in Ecclesiâ accedat, cap. 43. de sentent. excom. Sunt enim excommunicati in ea conditione,

de qua nondum Ecclesiæ spem adjecit, futurum, ut resipiscant; atque hæc ob causam permittitur unicuique fidei, ut pro excommunicatis orationes apud Deum fundat, dum modò non sint publica, seu à publica recitatione nominum abstinetur. Altera exceptio est gratia reipublicæ, quæ viger, ubi mortuo Pontifice Meximo, sit ad successoris electionem deveniendum. Si enim fortè inter Cardinales, ad quos spectat electio, aliquis sit excommunicatione innodatus, adhuc valet suffragium ferre, quod ad advertendas quascumque seditiones & schismata indulsit Clemens V. in cap. 2. vers. *Ceterum* de electione. Tertia exceptio est favorem non excommunicati, sed extranei, ex qua obtinet, ut si quis adversus excommunicatum actionem habeat, eam in judicio proponere possit, & eundem excommunicatum convenire; qua in specie excommunicatum ad excipiendam prosequendamque controversiam in judicio admitti oportebit, ne aliàs lucrum potius ob inanes redditas creditoris actiones ex pœna referat, cap. 7. de iudiciis, cap. 5. 8. & 10. de except., atque hoc in casu ad servandam iudiciorum æqualitatem conceditur excommunicato, ut se defendere valeat, propositis, quæ sibi competunt, exceptionibus; imò & quia appellatio naturalis defensionis species est, neque denegabitur excommunicato appellandi facultas, cap. 10. 11. & 14. de exceptione. Quicumque hæc omnia accuratè perpendat, eam sibi formabit excommunicationis imaginem, qua illicò tanquam coercitio inter spiritualibus omnium gravissima videatur, quod & demonstrant veteres seu excommunicandi, seu ab excommunicatione absolventi formulae, quales exhibentur in can. 106. 108. caus. 11. quæst. 3. & cap. 28. in fine de sent. excom., licet istæ hodie ab usu recesserint, aliis substitutis juxta recentiores Manualium, aut Pontificalium regulas. Quamobrem nemo iniciari potest, hæc censuræ speciem non nisi perquam cautissimè esse intelligendam.

In

Infinitus propemodum essem, si Sanctissimorum Patrum prudentia in hanc rem dicta adferre in medium vellem. Non pratermittam tamen indicare S. Augustini sententiam, quam perspicue editam unusquisque invenire potest apud Gratianum in can. 32. & 33. caus. 11. quæst. 3.

Nondum rem hanc confectam censeo, nisi quædam adhuc subjiciam necessario observanda de discrimine, quod intercedit inter excommunicationem, & anathema; quamquam enim identidem in ecclesiasticis canonibus promiscue hæc usurpata inveniamus, plurimum tamen, si propriè ea vocabula sumantur, distinguuntur inter se, atque ad diversos coercitionum modos referuntur. Rectè scribetur Bonifacius VIII. in cap. 1. de sent. excom. in 6. excommunicationem esse *medicinalem, & disciplinam, non eradican- tem*: anathema verò ajebat Augustinus in can. 18. caus. 2. quæst. 1. esse *mortale*, quod etiam legitur in can. 41. caus. 11. quæst. 3. ubi dicitur *æterna mortis damnatio*. Et quidem utriusque ratio, & effectus valde dissimiles sunt. Etenim in primis anathema infligitur adversus eos, qui maxime pugnaces Ecclesiæ obsistunt, & quorum nulla probabilis spes est futurum, ut respiciant, quo sensu in dicto can. 41. caus. 11. quæst. 3. statutum fuit, *anathema non nisi pro mortali imponi crimine*, nimirum pro eo crimine, in quo quis usque ad mortem perseverat, uti explicant illa subjecta verba, & *illi, qui aliter non potuerit corrigi*. Hujusmodi sunt hæretici, qui non tantum charitatis & gratiæ, verum & vinculum fidei, quo ad unitatem Ecclesiæ colligabantur, residerunt; item rei gravissimorum scelestorum, qui postquam excommunicatione majore notati fuerunt, in sua manent perfidia perversæ, ac propterea quod spernant omnino Ecclesiæ potestatem, tanquam hæretici existimantur, cap. ult. de penis. Hos Pragmatici appellant *insordescentes in excommunicatione*. Hinc fit, ut anathema poena potius, sit, quam cen-

sura, sit insuper longè gravius excommunicatione, cujus rei argumento est, quod aliquando obtinuit, ut Episcopus neminem posset anathemate damnare sine conscientia Archiepiscopi vel Coepiscoporum, can. 41. caus. 11. quæst. 3. quamquam hodie infligere illud possit, quicumque censurarum inferendarum potestatem habet. Deinde quod ad effectus attinet, sunt quidem utriusque, nimirum seu tantum excommunicati, seu etiam anathematizati extra Ecclesiam, non tamen eodem modo. Si quidem anathematizati jura omnia Ecclesiastica radicibus ita dixerim avulsa amisisse censetur, instar deportatorum, qui à civitate quasi mortui amandantur, extinctis omnino jurbus universis. At excommunicati nequid insordescentes, utur extra Ecclesiam dejecti, & nihil cum fidelibus ceteris commune exercere valentes, aliqua tamen jura in radice, ita dixerim, servant; ferè instar relegatorum, quibus extra civitatem constitutis nihil est, quod agere commune cum civibus in urbe valeant, summum tamen jus civitatis adhuc adhaeret; dixerim paucis, non facti ipsi, sed nudo jure sunt cives. Ad rem Ovidius in lib. 2. fastorum ita clementiam Cæsaris commemorabat: *Adde quod edictum, quamvis immite, minaxque, atamen in poena nomine misse fuit, quippe relegatus, non exul dicitur ab urbe*. Reverà nonne ante insordescentiam jura quædam ecclesiastica in excommunicatis adparent, quæ post insordescentiam extinguuntur? Exempla sunt in can. 36. & 37. caus. 11. quæst. 3. Nonne in cap. 13. vers. *Qui autem de hæreticis*, in cap. 7. eod. tit. in 6., & in Concilio Tridentino sess. 25. de Ref. cap. 3. in fine, excommunicati tum demum, cum fuerint insordescentes, comparantur hæreticis, seu quod idem est, iis, qui ecclesiastica jura pœnitentis amiserunt? Nonne Alexander III. in cap. 3. 4. 5. de Cler. excom. ministr. Clericum excommunicationem, cui subiacebat, negligenter, deponi debere constituit, quod sanè fieri nullo modo posset, nisi quidquam

quam juris superes, à quo deponatur? Excommunicationem ita distinguit ab anathemate Joannes VIII. in can. 12. caus. 3. quæst. 4., Symmachus in can. 3. caus. 3. quæst. 5., Nicolaus in can. 2. caus. 4. quæst. 1., & Cælestinus III. in cap. 10. de judiciis. Hoc ponere excommunicatorum discrimen oportet. Cæterum si factum consideremus, sive jurium executionem, æquè omnes esse extra Ecclesiam dicimus, & quod anathemate ejectis, illud etiam convenire excommunicatione notatis, nisi illud observetur, opus esse cum anathematizatis dispensatione tanquam à poena, cum excommunicatis absolute tanquam à censura, quo casu isti ad Ecclesiam revertantur; quamquam tamen etiam absolute concedatur anathematizatis, quia anathema etiam excommunicationem sub se complectitur, imò & in excommunicationem flectitur, quoties reus spem de se bonam præbet futurum ut respiciat.

Equidem novi, aliquando in sacris canonibus anathema improprie sumi, & mitius, ut significet excommunicationis censuram. Evenit in hac re quod in præcedente capite observabam evenisse in nomine excommunicationis, quod aliquando etiam ad significandas pœnitentias quasdam, & pœnas, imò & suspensionis censuram usurpatum est. Quamobrem jurabit statueri certas regulas, ex quibus dignoscatur, quibus in casibus proprie anathema sumitur, quibus è contrario sub ejus nomine censura venit excommunicationis. Prima regula est: Quibus in canonibus nomen anathematis nominis excommunicationis opponitur, atque ita de anathemate mentio fit, ut gravius excommunicatione videatur, tunc anathema proprie dicitur, tunc anathema improprie dicitur. Secunda regula est: Si dicitur, de anathematizato omnem spem pœnitentis abjici, eundemque in extrema deduci, non excommunicationis censura erit, sed anathematis poena, uti in can. 1.

dist. 23., quemadmodum & si dicatur anathema perpetuum esse, can. 5. dist. 79. Tertia regula est: quoties de hæreticis, aut de insordescentibus in excommunicatione anathema pronuntiat, tunc istud proprie sumi facillè constat ex iis, quæ modò de natura anathematis observabam. Quarta regula est: Si agatur de nova lege, quæ veterem confirmet, & in nova lege anathematis sententia proferatur ad normam legis veteris, in veterem autem lege anathema proprie usurpetur, non erit dubitandum, quin in nova etiam lege anathematis nomen idem significet. Exemplum est in can. 1. dist. 23. juncto can. 5. & 6. dist. 79. Quinta regula est: Si anathema ad certum vel incertum tempus expressè in sententia adjectum inferatur, erit potius excommunicatio, vel major, vel minor, juxta regulas à me alibi positas judicanda, uti in can. 38. caus. 12. quæst. 2. Sexta regula est: Si usurpetur nomen anathematis promiscue cum nomine excommunicationis in eodem canone, neque dubito canonem esse potius de excommunicationis censura, quam de anathematis poena intelligendum, uti in cap. 21. §. 1. de jurepatron., in cap. 7. de immunit., & in cap. 13. vers. *Qui autem de hæreticis*. Huic proxima regula est, qua tradidi potest, quod in casu censura excommunicationis inferatur, & ad majorem sententiæ solemnitatem, quam *fulminationem Pragmatici* appellant, graviore quasdam formulæ adhibentur, adjecto etiam anathematis nomine ad terrorem concitandum, nihil ulterius pronuntiatum intelligi, quam excommunicationis censuram, uti in can. 2. caus. 5. quæst. 1. Septima regula est: Si adpareat, post anathema inflictum, adhuc procedi posse ad pœnas posteriores, ex. gr. ad depositionem Clerici, qui anathematizatus dicitur, potius erit excommunicatio, can. 5. ex Apostolicis. Postrema regula est: Si dicitur anathema infligi in poenam violatæ excommunicationis, distinguendum erit: vel enim violata est vera & proprie

priè dicta excommunicatio, quam majorem recentiores appellaverunt, tùm vero propriè dicitur anathema, uti in can. 2. caus. 5. quæst. 2., in can. 3. caus. 3. quæst. 5. & in cap. 10. de iudiciis. Vel violata est excommunicatio, quam *minorem* appellant, aut si de veterum ca-

nonum interpretatione sermo sit, excommunicatio quædam ex levioribus, quem non esset dejectio ab universa Ecclesiæ communione; tùm vero propriè dicitur excommunicationis censura, uti in can. 2. caus. 5. quæst. 1.

CAPUT VII.

De suspensionis censura.

Quemadmodum sæpè apud veteres sub generali excommunicationis nomine, uti superius observatum est, veniebat etiam suspensio ad certum, vel incertum tempus indicta, aut perpetua depositio à sacris religiosive officii, can. 5. ex Apostolicis, can. 13. dist. 12., can. 17. dist. 18., can. 9. dist. 23., can. 9. dist. 35., can. ult. caus. 2. quæst. 1., can. 16. caus. 7. quæst. 1., can. 2. caus. 24. quæst. 3., can. 35. 57. de consecr. dist. 1., can. 11. de consecr. dist. 2., ita & aliquando contingit, ut excommunicati, ii scilicet qui censura excommunicationis, non pœna anathematis plecebantur, suspensi à communione dicerentur, etiam si de laicis ageretur, can. 7. caus. 27. quæst. 1., can. 5. de penit. dist. 5., & in can. 11. Concilii Arelatensis II. anni 452., ubi statuitur, laicos metu persecutionum à fide recedentes per certum tempus haberi à *communione suspensos*, quod potiore jure de Clericis dicebatur, ubi communione tantùm clericali arcebantur, uti in can. 2. dist. 34., can. 12. caus. 2. quæst. 1., can. 1. caus. 4. quæst. 5., can. 2. caus. 15. quæst. 8., can. 2. caus. 21. quæst. 4. Hodie propriè suspensio appellatur censura, qua Clerico, vel Monacho, vel etiam Clericorum Monachorumve Collegio interdicitur, ne ordine suo officiove fungatur, neve fructus beneficij sui percipiat, jure beneficij, officiove retento. Speciale hoc suspensionis nomen ad hanc censuram designan-

dam à recentioribus usurpari consuevit, postquam censurarum discrimina clarius à Pragmaticis, & Interpretibus tradita ceperunt, juxta capitulum 20. de verb. signif., cap. 8. de consuet., cap. 7. in fine, cap. 16. & 26. de elect., cap. 8. de ætate qualit. & ord. præf., cap. 18. de excess. Prælat. Neque verò negotium facessit capitulum 2. de Cler. excom., quod est Concilii Antiocheni quarto sæculo celebrati; siquidem quod ibidem occurrit *suspensij* Clerici nomen, recentioris Interpretis manu adjectum deprehenditur, quemadmodum liquet ex collatione dicti capituli cum can. 6. & 7. caus. 11. quæst. 3. Non memoro canonem 5. caus. 26. q. 5. utpotè in quemdam irrepsisse, & pro voce *suspensus* in Toletano Concilio legi *depositus* jam observaverunt Romani Correctores. Similia etiam menda occurrunt in can. 2. caus. 21. quæst. 4., & in multis placeat, in dict. can. 2. dist. 34., seu, quod idem est, in cap. 1. de Clerico venatore. Cùm autem, uti dictum est, apud veteres aliquando nomen suspensionis indicabat depositionem, id verum erat, ubi suspensio in perpetuum indicebatur, can. 5. caus. 26. quæst. 5., quemadmodum & è converso non semel qui depositi, & damnati generaliter dicebantur, propriè suspensi tantùm erant, quoties in certum, vel in incertum tempus depositio conferretur, quemadmodum interpretari possumus canonem 13. & sequentes usque ad 29. dist.

dist. 50. Hinc regula præsistit potest, ut si quis in veteribus canonibus dicatur deponi, aut carere dignitate, dejecti à clero intelligeretur suspensio, nisi adpareret, adjectam fuisse clausulam *sine spe restitutionis*, vel aliam similem, quæ pœnam perpetuam designaret; quemadmodum intelligi canonem 13. dist. 23., can. 5. 7. dist. 24., can. 1. dist. 48., can. 22. 25. 29. 32. 33. 55. 58. dist. 50., can. 1. 5. dist. 51., can. 2. & passim dist. 54., can. 1. 2. dist. 70., can. 1. 3. 4. & passim dist. 71., can. 4. dist. 77., can. 4. caus. 1. q. 7., & can. 7. caus. 2. q. 3. Quod si quandoquè in vetustis canonibus talis concepta fuisset formula, quæ æquè commode, & ad suspensionem, & ad depositionem referri valeret, ego censeo, positum fuisse in Episcoporum arbitrio, ut quam pro arbitrio judicarent, seu suspensionis, seu depositionis pro qualitate criminis, & adjunctis sententiam præferrent.

Itaque propriè dicta suspensio in primis appellatur censura, non sanè quòd omnis suspensio, quæ in canonibus memoratur, censura sit, sed illa tantùm, quæ inferitur ad coercendos reos criminum, donec ipsi Ecclesiæ satisfaciant. Hinc multiplex suspensio esse potest, alia nimirum, quæ poenitentia, vel pœna locum tenet; alia quæ neque poenitentia, neque pœna, neque censura est, sed potius salutaris quædam providentia, qua Episcopus ex certis factorum adjunctis consulti decori sacrorum, sive Sacramentorum honoris, alia denique, quæ est propriè censura. Qua in re observatione dignum est, non omnia, quæ passim statuta, ac recepta sunt de censura suspensionis, ceteris suspensionum speciebus convenire. Sita est aliquando suspensio in poenitentia, vel pœna, veluti cùm quis ad certum, & determinatum tempus, putà ad annum, jubetur à sacris officiis abstinere, uti in can. 13. dist. 12., can. 17. dist. 18., can. 9. dist. 35.,

can. 36. dist. 50., can. 2. dist. 55., can. 29. caus. 7. q. 1., can. 2. caus. 21. quæst. 4., can. 32. caus. 23. q. 8., cap. 1. de custod. Euchar., cap. 7. de elect., cap. 1. 5. *Adjicientes*, cap. 16. 5. *Ceterum*, cap. 37. 8. *Porò*, cap. 44. eod. tit. in 6., cap. 2. & 4. de tempor. ordin. in 6., cap. 1. de sent. & re judic. in 6., cap. 2. de reb. Eccles. non alien. in 6., cap. 1. de sentent. excom. in 6., Clem. 1. 5. *Verùm* de hæret., Concilio Tridentino sess. 23. cap. 8. & 10. de Reformat. Consistit deinde aliquando suspensio in eo, quòd episcopali providentia quis arcetur à ministerio sacro, non sanè quòd qui suspenditur, criminis reus sit, aut de crimine convictus, aut crimen confessus, sed quòd non deceat sancta tractari ab eo, contra quem fama publica aliquid minus honestum refert, vel jam criminis publici accusatus, vel inquisitio fuerit instituta, ita postulante politia ecclesiasticæ ratione, quæ non patitur ad executionem sacrorum admitti nisi eos, qui integræ vitæ, & existimationis sint apud homines, ut honesta undecumque sit, & decora Sacramentorum administratio. Hæc suspensio nec per sententiam fit, nec ex juris dispositione, sed per mandatum Prælati. Exempla autem sunt in can. 13. & 14. caus. 2. quæst. 5., in cap. 26. de accusation., in cap. 10. de purgat. canon., in cap. 4. 5. 10. & 31. de simonia. Hinc fluit, ut quantum nemo excommunicari possit, aut interdicti, nisi ob certum crimen, imò ut plurimum causa excommunicationis, aut interdicti esse soleat contumacia; aliud tamen observetur in suspensione, quæ etiam ad cautelam adhibetur, qua in specie numquam censura dici potest. Hinc etiam fluit, ut suspensio infligi possit ob peccata præterita, quæ quis fortè jam poenitentia deleverit, aut etiam ex sola suspensioe peccati, quemadmodum & ritè indiceretur ex defectu corporis temporali, quod potius in